

політехніка”. – 2009. – Режим доступу : <http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2806/1/17.pdf>. – Назва з екрана.

5. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. для студ. спец. 7.050 106 “Облік і аудит” / за ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця, к. е. н., доц. М. М. Шигун. – Житомир : ЖДТУ, 2004. – 352 с.

6. Жежнич П. І. Технології інформаційного менеджменту : навч. посіб. / Жежнич П. І. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 260 с.

7. Марюта А. Н. Экономико-математическое моделирование и оптимизация управления организациями : монография / А. Н. Марюта, Н. Е. Бойцун. – Д. : Изд-во Днепропетр. ун-та, 2001. – 540 с.

8. Саати Томас Л. Принятие решений при зависимостях и обратных связях: Аналитические сети : пер. с англ. / Саати Томас ; науч. ред. А. В. Андрейчиков, О. Н. Андрейчикова. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 360 с.

9. Соколенко С. І. Кластерний підхід як технологія управління регіональним економічним розвитком [Електронний ресурс] / С. І. Соколенко // Кластерний підхід до управління та розвитку регіонів : VI міжнародна науково-практична конференція, м. Севастополь, 21–22 червня 2012 р. – Режим доступу : <http://www.ucluster.org/blog/2012/06/klasternijj-pidkhdid-yak-tekhnologiya-upravlinnya-regionalnim-ekonomichnim-rozvitkom>. – Назва з екрана.

10. Березька К. М. Методологічні аспекти застосування моделі нечітких часових рядів для прогнозування податкових надходжень [Електронний ресурс] / К. М. Березька, В. В. Маслій // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 227–235.

УДК 332.142.6:332

Д. В. Клиновий, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник Державної установи
“Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку Національної академії наук України”
І. О. Петровська, кандидат економічних наук,
декан факультету економіки та менеджменту
Київського університету ринкових відносин
В. В. Мороз, кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри управління національним
господарством Національної академії державного
управління при Президентові України

КЛАСТЕРНО-КОРПОРАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРИРОДНО-РЕСУРСНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ УКРАЇНИ

Розроблено концептуальні засади створення кластерно-корпоративного механізму державного управління розвитком природно-ресурсних територіально-господарських комплексів у системі національного господарства. Розкрито сутність і зміст кластерно-корпоративної схеми управління територіальним природним капіталом у системі ринкової економіки та запропоновано модель її впровадження в діяльність структур з управління природокористуванням у сфері регіонального екологічного менеджменту.

Ключові слова: *державне управління; кластер; корпорація; природні ресурси; економіка.*

© Д. В. Клиновий, І. О. Петровська, В. В. Мороз, 2014

The conceptual base of the creation of cluster-corporative mechanism of public administration of the development of natural resources economic complex in the system of national economy is designed in this article. The essence and contents of cluster-corporative scheme of the territorial natural capital management in the system of market economy is revealed. The model of its introduction into the economic activity of the structures of management of natural resources in the sphere of regional ecological management has been offered.

Key words: *management; cluster; corporation; natural resources; economy.*

Постановка проблеми. Враховуючи найбагатший природно-ресурсний потенціал України, в якому наявні практично всі види ландшафтних (у тому числі гірські й морські), земельних, водних, лісових та інших видів ресурсів, для багатьох територіальних економічних систем України їх природні ресурси – саме той капітал, на основі якого можуть формуватися інші конкурентоспроможні ланцюги створення вартості. Особливістю регіонів нашої держави є те, що тут наявні просторові територіальні соціально-економічні системи фактично всіх типів господарської спеціалізації: промислово-аграрні, промислово-інфраструктурні, аграрно-промислові, аграрно-інфраструктурні, аграрно-рекреаційні, курортно-рекреаційні, екологічні тощо з унікальними наборами відповідних компонентів природно-ресурсного потенціалу, які являють собою цінні фізичні активи саме внаслідок їх різноманіття й унікального поєднання між собою в просторовій системі країни. Завдання на майбутнє полягає в тому, щоб об'єктивізувати, виявити існування таких систем у створенні та розбудові високоєфективних структур державного управління природно-ресурсними господарськими комплексами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників кластерного та корпоративного підходу до управління природними ресурсами можна виділити таких вітчизняних і зарубіжних авторів: І. К. Бистряков, Ю. М. Богма, М. П. Войнаренко, О. С. Ковальова, М. П. Мальська, Ю. В. Міхєєв, М. Е. Портер, В. В. Пилипів, Г. А. Семенова, С. І. Соколенко, Г. Р. Хасаєв, В. І. Чижова, Г. Ю. Штерн та ін. Однак питанням створення кластерних корпоративних утворень щодо управління природними ресурсами, у тому числі за державною участю, не приділяється достатньої уваги дослідників. Тому об'єктом дослідження є природні ресурси України як комплексна сукупність природних багатств, представлених земельним, водним, лісовим, мінерально-сировинним та іншими видами природних капіталів, що залучені у сферу суспільного виробництва в межах територіальних соціально-економічних систем.

Мета статті – розробка концептуальних засад створення кластерно-корпоративного механізму управління розвитком природно-ресурсних господарських комплексів у системі національного господарства за дійовою участю держави та всіх зацікавлених суб'єктів господарювання. Результати наукових досліджень мають практичний характер і розкривають сутність, зміст і послідовність впровадження кластерно-корпоративної схеми управління територіальним природним капіталом у системі ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Завдання державного управління територіально-господарськими комплексами якнайефективніше реалізується через кластерний принцип як такий, що є гнучким з погляду консолідованого, партнерського управління та регулювання розвитку й ефективним для впровадження корпоративного підходу до природокористування на різних просторових рівнях. Кластерно-корпоративний механізм здатен імплементувати в господарську діяльність принципи одночасно і “синьої”, і “зеленої” економіки – низової бізнес-ініціативи та державної підтримки і контролю, надати їм дійову організаційно-структурну форму, яка охоплює всі три просторові виміри державного управління природними ресурсами – загальнодержавний, регіональний і місцевий (муніципальний). Кластерно-корпоративна форма управління забезпечує широкі можливості щодо

Механізми державного управління

взаємовигідного узгодження інтересів усіх учасників природно-ресурсних відносин, модернізації системи управління природними ресурсами, передбачає створення високоефективної інфраструктури повноцінного залучення природних ресурсів у господарський процес через капіталізацію ресурсів і створення ефективних інституціональних структур управління природокористуванням. Особливо ефективними кластери можуть виявитися для державного управління природними ресурсами України на основі державно-приватного партнерства. Впровадження даної концепції можливо на будь-якій території та в будь-якій сфері природокористування. Досягнення успіху базується на цілому ряді переваг, які отримують діючі підприємства, що об'єднуються у кластер, серед яких слід зразу ж виділити синергетичний ефект, ефективну спеціалізацію та диверсифікацію виробничої діяльності й управління. М. Портер свого часу дав таке визначення: "Кластери – це зосередження в географічному регіоні взаємопов'язаних підприємств і установ у межах окремої галузі" [1]. Уточнимо, що в останнє десятиліття кластер став розглядатися як просторове утворення, що функціонує в географічному, економічному, політичному, правовому, соціальному та інших просторах [2]. Важливою складовою розвитку кластерних механізмів, у тому числі у природокористуванні, стали інституціональні перетворення, в першу чергу пов'язані з корпоратизацією господарського простору [3], в чому дійову участь має брати держава.

Природокористування дозволяє побудувати кластери за диверсифікаційним (комплексним), а не спеціалізованим типом в умовах природно-ресурсного різноманіття, оскільки Україна має потужний природно-ресурсний потенціал, представлений у більшості регіонів країни повним набором компонентів природних активів: водними, земельними, лісовими, природно-рекреаційними, фауністичними, мінерально-сировинними, екологічними ресурсами тощо. Як форма управління з державною участю кластер-корпорація забезпечує єдність територіального та галузевого підходів до державного управління природокористуванням на основі стрижневого принципу корпоративного господарювання. В рамках кластер-корпорації можливо також за державною, муніципальною та громадською участю контролювати і спрямовувати в необхідних напрямках фінансові потоки, ефективно використовувати різні види природно-ресурсної ренти, виконувати екологічні проекти, забезпечувати охорону довкілля через виокремлене дійове управління фінансовими потоками, що походять від природного капіталу в межах компанії з управління активами інвестиційного фонду на фінансовому ринку як для одного, так і для кількох інтегрованих проектів [4]. Кластерно-корпоративна форма господарювання та управління з відповідними важелями й повноваженнями щодо природокористування відкриває широкі можливості керування природними та природно-антропогенними об'єктами в різних аспектах, включаючи управління сталим розвитком територіальних соціально-економічних систем за дійовою державною участю та під її контролем [5].

На основі вивчення та оцінки умов формування конфігурації з різноманітних кластерів за функціонально-галузевими ознаками запропонуємо відповідну схему диференціації території України з урахуванням компонентного складу природно-ресурсного потенціалу (за земельними, водними, лісовими, мінеральними та інтегральними ресурсами) її території. Схему побудовано згідно з особливостями формування на основі природних ресурсів та їх поєднань кластерів-корпорацій (за іншим визначенням – "кластер-корпорацій") різної спеціалізації. За цими ознаками виділимо спрямовані на переважне або комплексне використання різних видів ресурсів та їх поєднань кластер-корпорації промислового (П_з, П_в, П_л, П_м, П_б, П_і), сільськогосподарського (С_з, С_в, С_л, С_м, С_б, С_і), транспортного (Т_з, Т_в, Т_л, Т_м, Т_б, Т_і), житлово-комунального (ЖК_з, ЖК_в, ЖК_л, ЖК_м, ЖК_б, ЖК_і), екосистемного (природоохоронного) (Е_з, Е_в, Е_л, Е_м, Е_б, Е_і), рекреаційного (Р_з, Р_в, Р_л, Р_м, Р_б, Р_і), науково-виробничого (НВ_з, НВ_в, НВ_л, НВ_м, НВ_б, НВ_і) та комплексного спрямування і, відповідно, поліструктурної спеціалізації (Пк_з, Пк_в, Пк_л, Пк_м, Пк_і) (табл. 1).

Структурна матриця типізації територіальних кластерів-корпорацій за функціонально-галузевими ознаками

Види кластерів-корпорацій за економічною діяльністю	Природно-ресурсні комплекси, на які спрямовано господарську діяльність					
	земельні	водні	лісові	мінеральні	біоресурсні	інтегральні
Промислові	П _з	П _в	П _л	П _м	П _б	П _і
Сільсько-господарські	С _з	С _в	С _л	С _м	С _б	С _і
Транспортні	Т _з	Т _в	Т _л	Т _м	Т _б	Т _і
Житлово-комунальні	ЖК _з	ЖК _в	ЖК _л	ЖК _м	ЖК _б	ЖК _і
Рекреаційні	Р _з	Р _в	Р _л	Р _м	Р _б	Р _і
Науково-виробничі (інноваційні)	НВ _з	НВ _в	НВ _л	НВ _м	НВ _б	НВ _і
Екосистемні (природоохоронні)	Е _з	Е _в	Е _л	Е _м	Е _б	Е _і
Поліструктурні (комплексні)	Пк _з	Пк _в	Пк _л	Пк _м	Пк _б	Пк _і

На нашу думку, найпоширенішими можуть стати кластер-корпорації поліструктурного типу та такі, що спрямовані на використання пріоритетного для даної сфери господарювання ресурсу (наприклад, біоресурсно-лісові, мінерально-промислові, земельно-сільськогосподарські, екологічно-лісові, рекреаційно-туристичні тощо). При цьому діяльність таких кластерів у будь-якому разі матиме певний напрям своєї діяльності. Кластер-корпорація порівняно мобільне і гнучке виробничо-господарське утворення й може функціонувати як самостійна, окрема проектна компанія на термін виконання конкретного природно-господарського завдання природокористування (проектний підхід), так і протягом необмеженого часу (господарський підхід).

Регіональні державно-приватні кластер-корпорації як організаційна форма господарювання в природно-ресурсному комплексі дозволять забезпечити як ефективне розв'язання пріоритетних проблем в окремих різновидах природних ресурсів, так і їх комплексне використання та забезпечення загальної екологічної рівноваги відповідної території. Зазначене сприяє: ефективному управлінню природними активами через відповідну фінансову складову, пов'язану з корпоративними формами управління природокористуванням, інституту спільного інвестування, фінансовий ринок, біржову та позабіржову фондову торговельну систему; формуванню потоків фінансових ресурсів, спрямованих на ефективне використання та відтворення природного капіталу, отримання й розподіл на користь усіх учасників природно-ресурсних відносин ренти від ресурсокористування. Також така форма управління забезпечує кваліфіковане й відповідальне залучення виконавців та учасників проектної діяльності підприємства, проектних і будівельних організацій, власників технологій, аудиторів, кредиторів, власників природних активів, бенефіціарів цінних паперів та пулів активів тощо. До учасників проектної діяльності також належать контрольні, наглядові та експертні державні органи й інші структури та установи, покликані забезпечити дотримання екологічних стандартів, економічну й соціальну безпеку господарювання.

Оцінку ефективності функціонування кластер-корпорацій, їх внеску в формування національного багатства країни доцільно проводити за різними критеріями й напрямками, такими як темпи приросту природно-ресурсної складової національного багатства (природного капіталу), його внесок у формування фінансового капіталу (питома вага в фінансовому капіталі як складовій національного багатства, фінансових активів, в основі яких лежить природний капітал), фінансові показники діяльності кластер-корпорацій, економічна ефективність ресурсокористування, як співвідношення витрат на природокористування до доходів від економічної діяльності в цій царині, економічна ефективність управління природно-ресурсним комплексом території (співвідношення управлінських витрат до суми ефектів від управління ним), еколого-економічний ризик господарювання та ін.

Під час створення кластер-корпорацій необхідно спиратися на дійові стратегічні моделі розвитку територіальних соціально-економічних систем. Такі моделі спрямовано на планування, управління та контроль руху матеріальних, інформаційних і фінансових ресурсів у територіальних природно-ресурсних економічних системах. Отже, подібні моделі управління мають будуватися на відповідних логістичних принципах управління ресурсами та результативному підході, тобто орієнтуватися на кінцевий окреслений у часі гарантований результат [6]. Серед моделей управління кластер-корпораціями доцільно відзначити, зокрема, модель територіального управління Т.О.Т.Е, в якій основним критерієм ефективності є досягнення заданих параметричних результатів роботи (кінцевого стану) системи, в даному разі – просторового розвитку природно-ресурсної складової національного багатства шляхом покрокового виконання активних і реактивних (коригувальних) цілеспрямованих дій, націлених на системне виконання завдань розвитку відповідних сфер господарювання. В цілому такий підхід описується в моделі, запропонованій Г. Міллером і К. Прибрамом (США) для виконання завдань покрокового розв'язання проблем з певним ітеративним кроком [7]. Така модель отримала назву Т.О.Т.Е. (скорочено від оригінальної назви англійською: **T**est – **O**perations – **T**est – **E**xit (Тест – Операції – Тест – Вихід) й використовується для розв'язання задач побудови стратегій дій досягнення об'єктом програмування поставленої мети. Ця модель може розглядатися як така, що є частковим випадком моделі автомата із заданим кінцевим результатом і варіативними формами проміжної поведінки [8]. При цьому дана модель містить такі складові:

Перший тест – інформація про передстартовий стан, іноді його ще називають **тригером** (елементом, що запускає процес). У ньому міститься й мотивація, і стимули, і умови, і, що головне, інформація про кінцеву мету процесу – бажаний результат, який визначається на основі діагнозу за набором показників регіонального екосистемного моніторингу. Одночасно в першому тесті визначаються відхилення отриманих показників від бажаних, що отримуються на основі системного бачення даної території як елемента природно-господарського простору країни.

Операції – це ті дії (набір заходів), які вживають для досягнення визначеної першим тестом мети. Сюди ж входять у загальному випадку підтримувальні мотиви до виконання заходів та правила їх здійснення. Основними мотиваторами для виконання програмних заходів можуть бути як стимули, так і обмеження, зокрема, податкові та кредитні пільги можуть бути стимулами, а суворі форми звітності, стандарти (включаючи екологічні серії ISO 14000) або ж корпоративна соціальна та екологічна відповідальність – обмеженнями.

Другий тест – це отримана в результаті поточного моніторингу інформація про стан природно-економічної системи в певний час, на підставі якої оцінюється ефективність застосованих операцій аж до повного досягнення бажаного стану системи за закладеними у другий тест критеріями, що отримані з першого тесту. Стандартний критерій для отримання поточної інформації про стан системи – порівняння бажаного результату й актуального стану в конкретний період часу.

Механізми державного управління

Вихід – це умови зупинки (тимчасової або повної) процесу досягнення мети (операцій, програмних заходів). Визначально закладений у моделі Т.О.Т.Е. принцип позбавлений часових рамок, однак за проектного підходу можуть бути встановлені тверді або гнучкі часові межі (в рамках виконання інвестиційного проекту). Перевага зазначеної моделі в тому, що, використовуючи набір послідовно й паралельно пов'язаних та виконуваних заходів програми, досягається її кінцева мета, при цьому можливим і корисним є розробка програми методом зворотного планування, коли спочатку формується формальний контур (Т.О.Т.Е.) програми першого рівня (і), досягається кінцева мета програми, далі послідовно формуються відповідні формальні контури (підпорядковані субелементи програми (Т.О.Т.Е.) рівнів i-1, i-2 ... i-n, де контур n є фактично другим тестом першого ітераційного кроку виконуваної програми.

На кожному ітераційному кроці програми застосовується порівняння запланованих показників розвитку з отриманими в результаті моніторингу, і в разі відхилень застосовуються відповідні, визначені програмою оперативні компенсуючі заходи. Під час такого підходу гарантовано отримується кінцевий результат – отримання запланованих економічних, екологічних і соціальних результатів розвитку територіального природно-господарського комплексу. Виходячи з таких міркувань, можна подати таку формальну модель методики розробки програми розвитку територіального природно-господарського комплексу (табл. 2).

Таблиця 2

Формальна модель Т.О.Т.Е. методики розробки програми розвитку територіального природно-господарського комплексу (кластер-корпорації)

Т.О.Т.Е.	Питання	Допоміжні спостереження
Перший тест	Мотивація	Місія програми розвитку територіального природно-господарського кластера (блоки виробництва, населення, екологія тощо) Досягнення цілей розвитку (стимулювання розвитку природно-економічних систем) Усвідомлення інтересів і завдань регіональними та державними органами влади і бізнес-структурами, узгодження територіальних та державних інтересів
	Стимули	Підприємницька ініціатива Управлінські рішення центральної та місцевої влади Розподіл уваги щодо пріоритетних завдань розвитку кластер-корпорації
	Умови	Критерії, ознаки, вимоги до моніторингу Підготовчі дії Оцінка показників моніторингу вироблення системи показників кінцевого результату Межі застосування програми розвитку кластера Рамкові концепти “синьої”, “зеленої” економіки Корпоративна соціальна та екологічна відповідальність
	Формулювання мети	Конкретність мети і завдань програми Підконтрольність виконавців Поетапна агрегована оцінка природних ресурсів, можливостей та резервів розвитку Орієнтація на процес або результат під час виконання заходу програми Явні й фонові цілі програми

Операції	Дії та стратегії дій	Шаблони дій (заходів) Комплексна оцінка природного капіталу Проекти у сфері природокористування Формування фінансових і реальних активів на основі природного капіталу Ітераційні цикли Наявні адміністративні, фінансові та інші стратегічні інструменти розвитку Стилі управління: “Ініціатива зверху”, “Ініціатива знизу” Міжрегіональне співробітництво
	Дії у разі невдачі	Коригувальні дії Підтримка державної та регіональної влади, громадян Диверсифікація ризиків
Другий тест	Критерії та їх наукова обґрунтованість	Чіткі критерії або авторитетна думка експертів Критерії постійні або ж змінюються і коректуються з часом Критерії, специфічні для даного регіону та загальні для всіх територій Порівняння з контрольною територією (контрольним проектом), оцінка ризиків
Вихід	Умови виходу	Думка експертів, проміжок часу, періодичність підтверджень Критерії досягнення кінцевої мети програми – бажаний стан природно-господарської системи Формування кластера Доходи та ефективність роботи кластер-корпорації
	Дії за відмови від мети	Критерії недосяжності Оцінка позитивних і негативних результатів виконання заходів програми Ліквідаційні заходи
	Післядії	Орієнтація на майбутнє Мета і цілі подальшого розвитку кластер-корпорації Стратегічні плани корпоративного розвитку Оцінка місця й ролі регіонального кластера в стратегічному розвитку національної економіки

Як видно зі схеми, держава в особі державних та місцевих органів влади за сприяння та участі органів місцевого самоврядування бере участь як у створенні кластер-корпорацій, так і в корпоративному управлінні, інвестуванні, моніторингу та аудиті їх діяльності, наданні певних гарантій та дозволів на використання у виробничій діяльності природних об’єктів, забезпеченні спеціальних режимів діяльності кластер-корпорацій. Такі режими можуть забезпечуватися набором фіскальних, кредитних та інших пільг щодо господарського режиму роботи кластер-корпорацій з метою інтенсифікації ринкових процесів і забезпечення ефективного просторового розвитку територіальних соціально-економічних систем на основі програмного цільового підходу та інвестиційно-проектної форми організації господарювання в природно-ресурсній сфері. Таким чином мають сформуватися достатні

фінансові інвестиційні ресурси для забезпечення розвитку природних територіальних господарських комплексів (кластерів). З системних позицій такий інвестиційний капітал має будуватися на природній ренті та надходженнях від прав використання природних активів різними суб'єктами господарювання у виробничому процесі.

Отже, інвестиційний принцип забезпечує ефективність природокористування і прибутковість виробничої діяльності підприємств, що використовують природний капітал.

Виходячи із сутності проектного підходу (за нашим визначенням, у сфері природокористування можна говорити про його специфічний різновид – проектно-діяльнісний (проективний) підхід до управління природними ресурсами [9]), необхідно наголосити на основних його відмінностях і характерних ознаках, які пов'язані з двома основними аспектами проектного менеджменту. Вони, по-перше, орієнтовані на отримання конкретного, обмеженого певними часовими рамками, заздалегідь окресленого очевидного господарського та фінансового результату управлінської діяльності; по-друге, визначаються властивостями проектного фінансування й необхідністю залучення і запозичення фінансових ресурсів, залучення широкого спектра технічних, економічних, фінансових та юридичних послуг різних суб'єктів, які беруть участь у підготовці та реалізації проекту, що може бути реалізовано створенням відповідних підрозділів у проектних компаніях.

Проектне управління дає змогу реалізувати багатосторонні проекти, в яких дотримуються баланс інтересів усіх учасників (державних, муніципальних структур, жителів територій, підприємницьких структур – виконавців проекту і підприємців, зацікавлених у результатах проекту), при цьому використовуються різні фінансові інструменти, наприклад, інвестиції в акціонерний капітал, позичкове фінансування, довгостроковий лізинг, торговельні кредити постачальників, інноваційні фінансові механізми, такі як сек'юритизація природного капіталу. Проектна форма управління тісно пов'язана з інвестиційним механізмом функціонування економіки, який в умовах конкуренції та правильно побудованого господарського механізму забезпечує найбільш економічно, екологічно й соціально вигідний варіант природокористування. Сам проектний підхід несе в собі варіативність і одночасно збалансованість, оптимальність обрання варіанта реалізації господарської діяльності. Завдання державного управління полягає саме в тому, щоб з величезної кількості можливих інвестиційних пропозицій щодо використання ресурсу обрати на основі ефективних механізмів ринку та інструментів залучення капіталу таку, яка забезпечувала б у комплексі найбільшу сукупність екологічних, соціальних та суто економічних, виробничих ефектів від використання ресурсу. В просторових умовах реалізації інвестиційних проектів на різних ієрархічних рівнях системи територіального управління, таких як держава, регіон і муніципалітет, за рахунок системних взаємозв'язків існує певна комбінація компліментарних, таких, що доповнюють один одного, інвестиційних проектів, які у просторовому вимірі забезпечуватимуть максимальний ефект сталого просторового розвитку на різних ієрархічних рівнях – загальнодержавному, регіональному, муніципальному тощо. Відбір та реалізація саме таких системно пов'язаних проектів може ефективно реалізовувати державно-приватна кластер-корпорація, яка охоплюватиме відповідні рівні управління територіями. Така форма управління абсолютно відкрита щодо створення державних та державно-приватних додаткових суб'єктів господарювання – проектних та постійно діючих господарських компаній з розвинутою ринковою фінансовою інфраструктурною складовою системи управління капіталом і, відповідно, – розбудови високоефективної інфраструктури капіталізації природних ресурсів у межах їх господарської складової. Одне з ключових завдань – оптимальне розміщення і використання наявних природних активів у господарській діяльності з метою максимізації їх вартості та доходу. Процес капіталізації природних активів орієнтує на створення в рамках ефективно діючої мережі територіальних бізнес-об'єднань (кластер-корпорацій) спеціалізованих фінансових інститутів, які формуються як під окремий

бізнес-проект, так і під низку таких проектів. При цьому в діяльність проектних структур мають активно впроваджуватися принципи капіталізації природних ресурсів та сек'юритизації активів природного капіталу, згідно з якими природний актив здатен створювати капітал і забезпечувати прибуток. Отже, водночас із проектною компанією створюється ще один суб'єкт фінансового управління – фінансові компанії. Різновидами останніх є, зокрема, суб'єкт фінансової діяльності зі спеціальними правами запозичення, інші типи інститутів спільного інвестування – корпоративні та пайові інвестиційні фонди з відповідними компаніями з управління фінансовими активами.

Таким чином, завдання державного управління полягає в тому, щоб у господарському просторі країни за рахунок організаційно-економічного механізму і відповідної інфраструктури проектно-господарської діяльності на принципах державно-приватного партнерства й корпоративної соціальної та екологічної відповідальності сформувати відповідні інституціональні структури, корпоративні об'єднання кластерного типу, за допомогою яких можливо реалізувати проекти ресурсокористування, фактично, проекти сталого розвитку територій. На основі кластерного підходу до організації природно-ресурсних територіально-господарських комплексів можна вибудувати потужний системний ланцюг капіталізації природних ресурсів і програмного розвитку територіальних природно-господарських комплексів. Завдяки цьому можна значно підвищити їх роль у формуванні не тільки природного, але й виробничого, фінансового та людського капіталу як складових національного багатства України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У проведеному дослідженні визначено роль кластерного підходу та територіальних кластерів у формуванні сучасних територіальних природно-ресурсних комплексів у системі державного управління природокористуванням. Розроблено схему диференціації території України за умовами формування кластерів-корпорацій, критерії оцінки ефективності використання природних ресурсів як елементів національного багатства країни. Запропоновано модель програмно-проектного управління територіальними природно-господарськими кластерами на основі принципів покрокового коригованого розвитку, критеріальності, проектного фінансування та управління. Визначено особливості застосування проектної форми управління в державному управлінні природокористуванням в аспектах державно-приватного партнерства й корпоративної соціальної та екологічної відповідальності. Наголошено на провідній ролі держави як у відповідних інституціональних перетвореннях, так і в дійовій участі як головного партнера у створенні і функціонуванні бізнес-структур з управління природокористуванням та регулюванні фінансових відносин у сфері використання природних ресурсів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Porter M. E. Clusters and the New Economics of Competition / M. E. Porter // Harvard Business Review. – 1998. – November–December. – P. 78.
2. Регіонально-просторові економічні системи України: методологія і сучасна практика формування : [монографія] / Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський, Т. В. Пепа та ін. – К. : РВПС України НАН України ; Черкаси : ЧДТУ, 2011. – 423 с.
3. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин : [колективна монографія] / за заг. ред. акад. НААН України д. е. н., проф. М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. – 400 с.
4. Бистряков І. К. Комплексна оцінка та управління природними ресурсами в кластерно-корпоративних формах господарювання / І. К. Бистряков, Д. В. Клиновий // Економіка, екологія, управління : збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 302–309.

5. Клиновой Д. В. Основные пути повышения эффективности механизма управления природными ресурсами в современном концепте устойчивого развития / Д. В. Клиновой // Человек в экономических и социальных отношениях : материалы Всероссийской научной конференции 4–5 октября 2012 года, г. Москва / отв. ред. А. Б. Купрейченко, Л. Н. Широкова. – М. : Институт психологи РАН, 2012. – С. 276–278.

6. Системні аспекти капіталізації природних ресурсів : [колективна монографія] / за наук. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПРС НАН України, 2013. – С. 30–32.

7. Миллер Д. Планы и структура поведения / Миллер Д., Галантер Е., Прибрам К. – М. : Прогресс, 1964. – 240 с.

8. Хопкрофт Д. Введение в теорию автоматов, языков и вычислений / Хопкрофт Д., Мотвани Р., Ульман Дж. – М. : Вильямс, 2002. – С. 528.

9. Національна парадигма сталого розвитку України : [колективна монографія] / за заг. ред. академіка НАН України, д. т. н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : ДУ ІЕПРС НАН України, 2012. – С. 21–23.

